OLIY TA'LIMDA MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISHDA EDX PLATFORMASIDAN FOYDALANISH

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti

Pedagogika yo'nalishi 3-kurs talabasi

Otaxonova Sayyodxon Qadaboy qizi

otaxonovasayothon@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etishda edX xalqaro onlayn platformasidan foydalanish masalalari yoritilgan. Muallif platformaning darsdan tashqari o'quv jarayonidagi o'rni va uning talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi afzalliklarini tahlil qiladi. Shuningdek, xalqaro MOOC kurslarini o'quv rejalariga moslashtirish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: edX platformasi, mustaqil ta'lim, moodle, mooc, aralash ta'lim.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы эффективной организации самостоятельной образовательной деятельности студентов вузов с использованием международной онлайн-платформы edX. Автор анализирует роль платформы во внеаудиторном учебном процессе и ее преимущества в формировании профессиональных компетенций студентов. Также даны методические рекомендации по адаптации международных курсов MOOC в учебные планы.

Ключевые слова: платформа edX, самостоятельное обучение, Moodle, MOOC, смешанное обучение.

Abstract: This article examines the effective organization of independent educational activities for university students using the edX international online platform. The author analyzes the role of the platform in the extracurricular learning process and its advantages in developing students' professional competencies. Methodological recommendations for adapting international MOOC courses into curricula are also provided.

Keywords: edX platform, independent learning, moodle, mooc, blended learning.

Kirish qismi: Bugungi globallashuv davrida jahon ta'lim makonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini jadal rivojlanishi an'naviy o'qitish shakillarini qayta ko'rib chiqish talab etmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizmida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etish va ularni xalqaro andozalarga mos bilimlar bilan ta'minlash ustuvor vazifalarimizdan biriga aylanmoqda. O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida belgilanganidek, o'quv jarayoniga raqamli texnologiyalarni bilim olishga yo'naltirish ta'lim sifatini oshirishning asosiy omilidir. Demak biz ushbu maqolamizda aynan pedagogika fanlarini o'qitishda edX'ning o'rni haqida to'xtalamiz.

Asosiy qism:

Shiori – Ertangi kunni bugungi kuch bilan yarating (Build the workforce of tomorrow, today)

edX platformasi raqamli ta'lim sohasidagi eng ta'sirli ishlanmalardan biri bo'lib, oliy ta'limda bilimlarga kirish va tarqatishda sezilarli o'zgarishlarni ifodalaydi. 2012-yilda Garvard universiteti va Massachusets texnologiya instituti hamkorligida tashkil etilgan edX dastlab butun dunyo bo'ylab yuqori sifatli ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan notijorat tashabbus sifatida tashkil etilgan. Uning yaratilishi ortidagi asosiy

shaxslar orasida Anant Agarval, Rafael Reif va Piotr Mitros kabi olimlar bor, ular eng yaxshi universitetlar kurslarini internetga kirish imkoniga ega bo'lgan har bir kishi uchun ochiq qilish orqali o'rganishni demokratlashtiradigan platformani nazarda tutgan.

edX ning dastlabki missiyasi uchta asosiy maqsadga qaratilgan edi:

ta'lim olish imkoniyatini oshirish;

onlayn va kampusda o'qitish va ta'limni kengaytirish;

talabalarning raqamli muhitda qanday o'rganishi bo'yicha tadqiqot o'tkazish.

MITx tashabbusiga asoslangan eksperimental loyiha sifatida edX tezda global onlayn ta'lim ekotizimiga aylandi va turli millat va mintaqalardan millionlab o'quvchilarni jalb qildi. Bugungi kunda edX 2021 yilda sotib olinganidan so'ng ta'lim texnologiyalari kompaniyasi 2U, Inc.ning bir qismi sifatida faoliyat yuritadi, bu esa sof notijorat modeldan yanada kengaytiriladigan va tijorat jihatdan barqaror tuzilmaga o'tishni belgilab berdi va shu bilan birga mavjud ta'limga sodiqligini saqlab qoldi.

edX ning o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning yetakchi ilmiy muassasalar va sanoat hamkorlari bilan keng ko'lamli hamkorligidir. Platforma 250 dan ortiq universitet va tashkilotlar, jumladan, Kembrij universiteti, Kolumbiya universiteti kabi jahon miqyosida tan olingan institutlar hamda Google va IBM kabi yirik texnologiya kompaniyalari bilan ishlaydi. Ushbu hamkorliklar orqali edX kompyuter fanlari va muhandislikdan gumanitar fanlar, biznes va sog'liqni saqlash sohalarigacha bo'lgan keng doiradagi fanlar bo'yicha minglab kurslar va dasturlarni taklif etadi. Rasmiy platforma ma’lumotlariga ko‘ra, edX butun dunyo bo‘ylab 86 milliondan ortiq o‘quvchilarni qamrab oldi va 5000 dan ortiq kasbga oid dasturlarni taqdim etadi, bu uning umrbod ta’lim va kasbiy rivojlanishga keng ko‘lamli ta’sirini ko‘rsatadi. Ushbu dasturlar nafaqat an'anaviy talabalar uchun, balki kunduzgi ta'lim dasturlariga yozilmagan holda o'z malakalarini oshirish, martaba o'zgartirish yoki ilg'or malakaga ega bo'lishga intilayotgan ishchi mutaxassislar uchun mo'ljallangan. Tuzilish va funksionallik nuqtai nazaridan, edX mustaqil o'rganishni qo'llab-quvvatlaydigan moslashuvchan va o'quvchilarga yo'naltirilgan muhitni ta'minlaydi.

O'zining ko'plab afzalliklariga qaramay, edX onlayn ta'lim sohasidagi talabalar motivatsiyasini saqlab qolish, kursni tugatishni ta'minlash va raqamli tafovutni bartaraf etish kabi davom etayotgan muammolarni ham aks ettiradi. Biroq, uning uzluksiz evolyutsiyasi, kuchli institutsional hamkorligi va innovatsiyalarga sodiqligi uni raqamli ta'lim landshaftida yetakchi platforma sifatida joylashtiradi. Umuman olganda, edX mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun akademik qat'iylik, texnologik innovatsiyalar va global foydalanish imkoniyatini birlashtirgan oliy ta'limga transformativ yondashuvni ifodalaydi. Uning rivojlanishi onlayn platformalar an'anaviy ta'lim tizimlarini qanday to'ldirishi va 21-asrda o'quvchilar uchun moslashuvchan, kengaytiriladigan echimlarni taqdim etishi mumkinligini ko'rsatadi.

O'rganish uchun edX platformasidan foydalanish oliy ta'limda mustaqil va o'z-o'zini boshqaradigan ta'limni tashkil etishda, xususan, Massive Open Online Courses (MOOCs) doirasida muhim muvaffaqiyatdir. edX o'rganishni qo'llab-quvvatlashning markaziy usullaridan biri bu o'zining tuzilgan, ammo moslashuvchan kurs dizaynidir, bu esa talabalarga izchil o'qitish yo'lini kuzatib, o'z tezligida kontent bilan shug'ullanish imkonini beradi. Kurslar odatda Devid E. Pritchard va Endryu D. Xo kabi olimlar tomonidan ishlab chiqilgan tadqiqotga asoslangan ta'lim strategiyalarini aks ettiruvchi qisqa video ma'ruzalar, o'qishlar, viktorinalar va topshiriqlarni birlashtirgan haftalik modullarga bo'linadi. Ushbu modulli tuzilmalar murakkab mavzularni boshqariladigan segmentlarga bo'lish orqali bilimni saqlash va jalb qilishni yaxshilash uchun mo'ljallangan, bu tamoyil "Sxema va elektronika" (6.002x) kabi edX kurslarining empirik tadqiqotlari bilan qo'llab-quvvatlanadi, bu 155 000

dan ortiq o'quvchilarni qamrab olgan va tushunishni yaxshilash uchun interfaol muammolar va onlayn laboratoriyalardan foydalangan. Ushbu yondashuv o'z-o'zini tartibga soluvchi ta'limning kengroq nazariyalari bilan mos keladi, bunda o'quvchilar o'z tezligini, ketma-ketligini va o'rganish chuqurligini faol nazorat qiladilar va shu bilan vaqtni boshqarish, maqsadlarni belgilash va o'z-o'zini baholash kabi muhim akademik ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

edX dan foydalanishning yana bir muhim jihati - bu interaktivlik va faol ishtirok etishga urg'u berishdir. An'anaviy ma'ruzaga asoslangan ta'limdan farqli o'laroq, edX o'quvchilarni jalb qilishning bir nechta shakllarini, jumladan, o'rnatilgan viktorinalarni, ko'rib chiqiladigan topshiriqlarni va muhokama forumlarini birlashtiradi. Bu xususiyatlar shunchaki qo‘shimcha bo‘libgina qolmay, balki o‘quv jarayoni uchun markaziy o‘rinni egallaydi, chunki ular o‘quvchilarni bilimlarni qo‘llashga, o‘z tushunchalari haqida fikr yuritishga va turli nuqtai nazarlar bilan shug‘ullanishga undaydi. Daniel T. Seaton va uning hamkasblari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, MOOCs o'quvchilarning xatti-harakati haqida keng qamrovli ma'lumotlarni ishlab chiqaradi, bu esa o'qituvchilarga talabalarning kurs materiallari bilan qanday munosabatda bo'lishlari, topshiriqlarga qancha vaqt sarflashlari va qaysi mashg'ulotlar yaxshi o'quv natijalariga olib kelishini tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu ma'lumotlarga asoslangan yondashuv kurs dizaynini doimiy ravishda takomillashtirishga imkon beradi va raqamli muhitda samarali o'qitish strategiyalari haqida tushuncha beradi. Misol uchun, edX kurslari tahlillari shuni ko'rsatdiki, qisqaroq video segmentlar (odatda 7 daqiqadan kam) talabalarning diqqatini jamlash va yakunlashni rag'batlantirishda samaraliroq bo'lib, o'qituvchilarni o'z ta'lim usullarini shunga moslashtirishga majbur qiladi.

Tarkibi interaktiv vositalardan tashqari, edX ta'lim tajribasini yaxshilaydigan global o'quv hamjamiyatini rivojlantiradi. Munozara forumlari va hamkorlikdagi faoliyatlar orqali turli mamlakatlar, madaniy kelib chiqishi va kasbiy sohalari talabalari fikr almashishlari va bir-birlarini o'rganishlarini qo'llab-quvvatlashlari mumkin. edX ning bu jihati, ayniqsa, mustaqil o'rganuvchilar uchun qimmatlidir, aks holda ular akademik o'zaro hamkorlik qilish imkoniyatidan mahrum bo'lishi mumkin. Platformadagi amaliy o'qitish tajribasida kuzatilganidek, kurslar 200 ga yaqin mamlakatdan o'n minglab ishtirokchilarni jalb qilishi mumkin, bu esa o'quvchilarning o'ziga xos istiqbollari va real dunyo tajribasini o'z hissasini qo'shadigan turli va dinamik muhitni yaratadi. Bunday o'zaro ta'sirlar nafaqat kurs mazmunini tushunishni chuqurlashtiradi, balki zamonaviy oliy ta'limda muhim ko'nikmalar bo'lgan madaniyatlararo kompetentsiya va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. “MOOCda barchamiz o‘quvchilarmiz” tushunchasi o‘qituvchiga yo‘naltirilgan modeldan o‘rganishning ko‘proq hamkorlik va ishtirokchi yondashuviga o‘tishni aks ettiradi, bunda bilimlar muloqot va umumiy so‘rov orqali birgalikda shakllanadi.

Bundan tashqari, edX turli xil ta'lim ehtiyojlariga qulayligi va moslashuvi orqali mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlaydi. Talabalar kurslarga istalgan joydan va istalgan vaqtda turli qurilmalar yordamida kirishlari mumkin, bu esa oliy ta'lim bilan bog'liq ko'plab an'anaviy to'siqlarni bartaraf etadi. Platforma shuningdek, o'quvchilarga yangi qiziqish sohalarini o'rganish yoki ma'lum bir sohada o'z tajribasini chuqurlashtirish imkonini beruvchi keng doiradagi mavzularni taklif etadi. Bu moslashuvchanlik, ayniqsa, oliy ta'lim muassasalariga kirish imkoniyati cheklangan hududlarda ishlaydigan mutaxassislar yoki jismoniy shaxslar kabi noan'anaviy talabalar uchun foydalidir. Jian Feng va Yupeng Chjao tomonidan olib borilgan edX ta'lim xulq-atvori bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, platforma har xil turdagi o'quvchilarga o'zlarining shaxsiy maqsadlaridan kelib chiqqan holda, mansab ko'tarilishi, akademik rivojlanish yoki shaxsiy boyitish uchun ta'lim mazmuni bilan shug'ullanish imkonini beradi. Turli xil o'rganish uslublari va

motivatsiyalarini o'z ichiga olgan holda, edX yanada inklyuziv va shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasiga hissa qo'shadi.

Shu bilan birga, o'rganish uchun edX dan samarali foydalanish o'z-o'zini tarbiyalash va motivatsiyani rivojlantirishni talab qiladi, chunki bevosita nazoratning yo'qligi ba'zi talabalar uchun qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Platforma taraqqiyotni kuzatish va fikr-mulohazalarni qabul qilish vositalarini taqdim etsa-da, o'quvchilar o'z vaqtlarini boshqarish va faollikni saqlab qolish uchun mas'uliyatni o'z zimmalariga olishlari kerak. MOOC tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, tugatish stavkalari ko'pincha motivatsiya yetishmasligi, raqobatbardosh mas'uliyat yoki yetarli darajada tayyorgarlik ko'rmaslik kabi omillar tufayli nisbatan past bo'lishi mumkin. Biroq, aralash ta'lim yondashuvining bir qismi sifatida rasmiy ta'lim tizimlariga integratsiyalashganda, edX ta'lim natijalarini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Misol uchun, Damian J. Bebell va Rebekka Petersen tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, MOOC mazmunini an'anaviy sinfdagi o'qitish bilan birlashtirish o'quvchilarning ish faoliyatini yaxshilashi va kam ta'minlangan aholi uchun qo'shimcha yordam berishi mumkin. Bunday modellarda o'qituvchilar talabalarga yo'l-yo'riq ko'rsatishda, munozaralarni osonlashtirishda va kengroq o'quv dasturi doirasida onlayn materiallarni kontekstuallashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytish mumkinki, o‘rganish uchun edX dan foydalanish oliy ta’limda mustaqil ta’limga keng qamrovli va moslashuvchan yondashuvni taklif etadi. Uning modulli kurs dizayni, interaktiv xususiyatlari, ma'lumotlarga asoslangan takomillashtirish va global ta'lim hamjamiyati akademik qat'iylikni saqlagan holda o'z-o'zini boshqarishni qo'llab-quvvatlaydigan muhitni yaratadi. Shu bilan birga, uning samaradorligi o'quvchilarning platforma bilan faol ishtirok etishi va o'z o'quv jarayonlarini boshqarish qobiliyatiga bog'liq. Tadqiqotlar MOOCsning ta’limga ta’sirini o‘rganishda davom etar ekan, edX texnologiya ta’limni yanada qulayroq, shaxsiylashtirilgan va hamkorlikka asoslangan qilib o‘zgartirishi mumkinligining yetakchi namunasi bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Agarwal, A. (2013). Onlayn universitetlar: O'qituvchilar inqilobga qo'shilish vaqti keldi. The Guardian.
2. https://www.theguardian.com/education/2013/jun/15/anant -agarwal-online-universities-edx
3. Bebell, D., & Petersen, R. (2016). Sinfda MOOClardan foydalanish: Aralash o'quv natijalari va o'quvchilarning yutuqlari. Garvard universiteti nashriyoti.
4. Feng, J., & Zhao, Y. (2020). edX ochiq ma'lumotlariga asoslangan o'rganish xatti-harakatlarini tahlil qilish. Xalqaro ta'limdagi rivojlanayotgan texnologiyalar jurnali, 15(3), 4-16. https://doi.org/10.3991/ijet.v15i03.12929
5. Ho, A. D., Reich, J., Nesterko, S. O., Seaton, D. T., Mullaney, T., Waldo, J., & Chuang, I. (2014). HarvardX va MITx: Ochiq onlayn kurslarning birinchi yili. HarvardX va MITx ishchi hujjati № 1. https://doi.org/10.2139/ssrn.2381263
6. Reich, J. (2020). Buzilishni bartaraf etishdagi muvaffaqiyatsizlik: Nima uchun texnologiyaning o'zi ta'limni o'zgartira olmaydi. Garvard universiteti nashriyoti.